

Bilim
Innovatsiya
Barqaror rivojlanish

Oktabr
№10, 2026

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON
JURNALI

Агробизнес, наука и технологии

Agribusiness, science and technology

№ 083688

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform & workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Farmonov To'liqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenene – professor, (Vilniaus Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:**08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:**

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;

Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);

Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 407-sahifa.
2026-yil, oktabr.

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

KONSTANTIN IVANOVICH KURPAYANIDI

Green energy transition in Central Asia: capacity growth, technological diversification and system constraints.....11

TURSUNKULOVA GULCHIROY BURXONOVNA

Meva-sabzavotchilik korxonalarida biologik aktivlarni hisobga olishni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.....24

MO'MINOV ABDUVALI AKBARALIEVICH, DJO'RAEV MUQIMJON YAQUBJONOVICH

Tritikale seleksiyasida molekulyar markerlardan foydalanishning iqtisodiy samaradorligi: QTL, SSR, SNP va KASP yondashuvlari asosida.....30

KARIMOV NURBEK DEXKANOVICH

Yeryong'oq yetishtirishda oqqanotga qarshi kimyoviy himoya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini baholash.....43

SAYIPOV BEGZOD RAHIMOVICH

Valyuta kursi tebranishlari indeksini hisoblash va baholash.....53

KARIMOV NURBEK DEXKANOVICH

Yeryong'oq ekinlarida o'rgimchak kanaga qarshi kimyoviy kurash choralarining iqtisodiy samaradorligini baholash.....63

SHOMURODOV TOHIR BOYMUROD O'G'LI

Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda aholi daromadlarining o'rni haqidagi nazariy yondashuvlar.....73

МУСТАФОКУЛОВА ЗАРИФА

Сравнительный анализ лидерства в условиях кризиса и роль молодых лидеров в развитии.....80

BOZOROVA MUHABBAT TOXTAYEVNA

Korxonalarda davr xarajatlarining iqtisodiy mohiyati, mazmuni va tasnifi.....87

RAXIMJONOVA SHOHSANAM BAXODIROVNA

Davlat-xususiy sheriklik asosida ijtimoiy soha infratuzilmasini rivojlantirishda "Value for Money" (VfM) baholash mexanizmini takomillashtirish.....95

QURBANOVA OYDIN TO'LQIN QIZI

Ishlab chiqarish korxonalari raqobatbardoshligini baholashning integral ko'rsatkichini shakllantirish.....101

SADIKOVA SHOHIDA OBIDQUL QIZI

O'zbekistonda piyoz yetishtirishning iqtisodiy o'rni va samaradorligi.....108

XAKIMOV RASHID

Oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashda sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarning o'rni va samaradorligi.....119

TOJIMATOV IZZATBEK IKROMALI O'G'LI

Don mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarida intellektual marketing strategiyasini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....133

SODIQOVA GAVHAR XAYRULLA QIZI

Xodimlarni boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....142

ERGASHEV ASADBEEK ULUG'BEK O'G'LI, TURSUNOV G'YOS SUNNAT O'G'LI

Meva-sabzavotlarni qayta ishlashda hosil bo'ladigan ikkilamchi resurslarni biotexnologik qayta ishlash va ulardan samarali foydalanish.....148

RASULOV XAMIDJON YAKUBOVICH

Raqamli texnologiyalar va CRM tizimlarining kichik biznesdagi o'rni.....155

BOZOROVA MUHABBAT TOXTAYEVNA

Korxonalarda davr xarajatlarini buxgalteriya hisobini tashkil etish va uning tahlili.....168

YULDASHOV ABDUMALIK ILXOMOVICH

Ekoturizmning hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini ekonometrik baholash.....185

YULDASHOV ABDUMALIK ILXOMOVICH

Ekoturizmning hududiy iqtisodiy rivojlanishdagi rolini baholashning nazariy-metodologik asoslari.....192

MUHAMMADIEV NAUFALBEK AZIZXON O'G'LI

Elektron tijoratda sun'iy intellektdan foydalanishning kichik biznes savdo hajmiga ta'siri.....202

АБДУЛЛАЕВ АКМАЛЖОН АБДУЖАЛИЛОВИЧ

Процедура нормирования частных показателей при оценке ресурсного потенциала аграрного сектора: сравнительный анализ методов и обоснование выбора.....210

XASANOVA RUXSORA RASULJON QIZI

O'zbekistonda elektron tijoratni rivojlantirishning hududiy xususiyatlari va iqtisodiy samaradorligini oshirish.....223

UMAROVA XUSNORA DILMUROD QIZI

Orolbo'yi mintaqasida xizmat ko'rsatish korxonalarini moslashuvchan (adaptiv) boshqarishning ma'lumotlarga asoslangan modelini takomillashtirish.....229

АБДУЛЛАЕВ АКМАЛЖОН АБДУЖАЛИЛОВИЧ, ХОЛБЕКОВ ЖУРЪАТ АБДИНАБИЕВИЧ

Теоретико-методологические основы оценки ресурсного потенциала аграрного сектора: концептуальный подход и методика интегральной оценки.....234

UMARALIYEV DIYORBEEK SHUKIRALI O'G'LI

Tomchilatib sug'orish texnologiyasini joriy etishning fermer xo'jaliklari xarajat va daromadlariga ta'siri: subsidiya samaradorligining iqtisodiy bahosi (2019–2025 yillar).....247

MIRAXMEDOVA KAMOLA

O'zbekistonda turizm korxonalarini strategik boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....254

RAVSHANOVA ORZIGUL INOYAT QIZI

O'zbekistonning xalqaro soliq tizimiga integratsiyasi: BEPS minimum standartlari va ularning milliy soliq siyosatidagi ahamiyati.....261

IRGASHEV ABBOS JUMANAZAROVICH

Anor yetishtirish va sotish qiymat zanjirida ishtirokchilarning daromadlari ulushini iqtisodiy baholash.....274

BAXADIR ADILCHAEV

Agroturizm qishloq iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va hududlarning barqaror rivojlanish vositasi sifatida.....283

XO'JAMOVA LATOFAT ASADULLAEVNA

Yashil iqtisodiyot sharoitida agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....290

BOZOROV BOBUR HAQBERDIYEVICH

Qurilishni moliyalashtirish samaradorligiga narx omillarining ta'sirini ekonometrik baholash.....297

RAVSHANOVA ORZIGUL INOYAT QIZI

Chegaralararo soliq munosabatlari: muammolar va rivojlanish istiqbollari.....307

KILICHEV ALISHER AKRAMOVICH

O'zbekiston kimyo sanoati aksiyadorlik jamiyatlarida mavsumiylikning moliyaviy barqarorlikka ta'siri: panel tahlil (2018–2026-yillar).....322

IRGASHEV ABBOS JUMANAZAROVICH

Surxondaryo viloyatida anor ishlab chiqarish va sotish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....331

ЛЯМКИНА ВИКТОРИЯ АЛЕКСАНДРОВНА, НАБИЕВА АНОРГУЛ МУХАМЕТКАЗИЕВНА

Механизмы трансформации и управления предпринимательским университетом в условиях цифровой экономики.....338

YUSUFALIYEV OLIMJON ABDURAXMONOVICH

Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyati samaradorligini baholash metodologiyasini takomillashtirish.....347

SAYITQULOV JAHONGIR ILHOMOVICH

Tijorat banklarida raqamli bank xizmatlarini takomillashtirish istiqbollari.....358

KILICHEV ALISHER AKRAMOVICH

Mavsumiy moliyaviy siklni identifikatsiyalash va moliyaviy barqarorlikning mavsumiy tuzatilgan ko'rsatkichlari (mineral o'g'itlar ishlab chiqaruvchi korxona misolida).....365

QODIROV ZOHIDJON ERALIEVICH

Suv resurslarini boshqarishning iqtisodiy mohiyati va tamoyillari.....373

ZAFAR QODIROV ABDIVAXOBOVICH

Long-term asset valuation and accounting in uzbekistan: a comparative analysis of national accounting standards.....381

SHAVQIDINOVA DILNAVOZ

AQSH va Yevropa ittifoqi mamlakatlari organik meva-sabzavotlar sertifikatlaridagi farqlar.....389

KUBAYEV DJASUR ABDUMUMINOVICH

Iqtisodiyotni raqamlashtirishda yer resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish omillari.....395

IBODILLAYEV HABIBULLA ABDULLAYEVICH

Madaniy meros obyektlarida turizm tadbirkorligini rivojlantirish orqali aholi bandligini ta'minlash yo'llari.....401

SHAVQIDINOVA DILNAVOZ

IFOAM – organics international: organik standartlar, sertifikatlash, organik bozor va siyosat bo'yicha statistik tahlili.....407

IFOAM – ORGANICS INTERNATIONAL: ORGANIK STANDARTLAR, SERTIFIKATLASH, ORGANIK BOZOR VA SIYOSAT BO'YICHA STATISTIK TAHLILI

SHAVQIDINOVA DILNAVOZ

“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti

“Iqtisodiyot” kafedrası katta o'qituvchisi

E-mail: dilnavoz.shavqidinova@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-2778-1030>

Annotatsiya. Ushbu maqolada IFOAM – Organics International tashkilotining global organik qishloq xo'jaligi tizimidagi o'rni, organik standartlar va sertifikatlash mexanizmlari, jahon organik bozori hamda davlat siyosati bilan bog'liq yondashuvlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda IFOAM – Organics International va FiBL tomonidan e'lon qilingan 2026-yilgi statistik ma'lumotlar, IFOAM Organic Guarantee System (OGS), IFOAM Family of Standards, COROS, akkreditatsiya va Participatory Guarantee Systems (PGS) bo'yicha materiallardan foydalanildi. 2024-yil yakunlariga ko'ra, dunyoda organik boshqariladigan qishloq xo'jaligi yerlari 98,9 mln gektarga, organik ishlab chiqaruvchilar soni 4,8 mln nafarga, organik oziq-ovqat va ichimliklarning chakana savdosi esa 145,0 mlrd yevroga yetgan. Ushbu raqamlar organik sektor endilikda faqat ekologik harakat emas, balki xalqaro savdo, sertifikatlash, investitsiya va davlat siyosati bilan chambarchas bog'langan iqtisodiy tizimga aylanganini ko'rsatadi. Maqolada IFOAM mexanizmlarining kichik ishlab chiqaruvchilar, eksportchilar va rivojlanayotgan mamlakatlar uchun amaliy ahamiyati ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: IFOAM, organik qishloq xo'jaligi, organik standartlar, sertifikatlash, Organic Guarantee System, COROS, organik bozor, PGS, eksport, davlat siyosati.

Аннотация. В статье рассматривается роль организации IFOAM – Organics International в глобальной системе органического сельского хозяйства, её подходы к органическим стандартам и механизмам сертификации, мировому рынку органической продукции и государственной политике. В исследовании используются статистические данные, опубликованные в 2026 году организациями IFOAM – Organics International и FiBL, а также материалы, посвящённые системе IFOAM Organic Guarantee System (OGS), семейству стандартов IFOAM (IFOAM Family of Standards), COROS, аккредитации и партисипативным системам гарантий (Participatory Guarantee Systems, PGS). По итогам 2024 года площадь сельскохозяйственных земель, управляемых в соответствии с принципами органического земледелия, в мире достигла 98,9 млн гектаров, число органических производителей составило 4,8 млн, а розничные продажи органических продуктов питания и напитков достигли 145,0 млрд евро. Эти показатели свидетельствуют о том, что органический сектор вышел за рамки экологического движения и превратился в экономическую систему, тесно связанную с международной торговлей, сертификацией, инвестициями и государственной политикой. В статье также обсуждается практическая значимость механизмов IFOAM для мелких производителей, экспортёров и развивающихся стран.

Ключевые слова: IFOAM, органическое сельское хозяйство, органические стандарты, сертификация, система Organic Guarantee System, COROS, органический рынок, PGS, экспорт, государственная политика.

Abstract. This article examines the role of IFOAM – Organics International in the global organic agriculture system, its approaches to organic standards and certification mechanisms, the global organic market, and public policy. The study draws on statistical data published in 2026 by IFOAM – Organics International and FiBL, as well as materials related to the IFOAM Organic Guarantee System (OGS), the IFOAM Family of Standards, COROS, accreditation, and Participatory Guarantee Systems (PGS). According to the data for the end of 2024, the global area of organically managed agricultural land reached 98.9 million hectares, the number of organic producers amounted to 4.8 million, and retail sales of organic food and beverages totalled EUR 145.0 billion. These figures indicate that the organic sector has evolved beyond an environmental movement into an economic system closely interconnected with international trade, certification, investment, and public policy. The article also discusses the practical significance of IFOAM mechanisms for small-scale producers, exporters, and developing countries.

Keywords: IFOAM, organic agriculture, organic standards, certification, Organic Guarantee System, COROS, organic market, PGS, exports, public policy.

KIRISH

Organik qishloq xo'jaligi so'nggi o'n yilliklarda qishloq xo'jaligining nisbatan kichik segmentidan xalqaro bozorda mustaqil iqtisodiy yo'nalishga aylandi. Buni faqat ekologik mahsulotlarga bo'lgan talabning ortishi bilan izohlash yetarli emas. Organik mahsulotning bozordagi qiymati uning qanday yetishtirilgani, qayta ishlangani, sertifikatlangani va iste'molchiga qanday tasdiq bilan taklif qilinayotganiga ham bog'liq. Bu jarayonda IFOAM – Organics International alohida o'rin egallaydi. Tashkilot 100 dan ortiq mamlakat va hududlardagi a'zolari hamda hamkorlari bilan organik qishloq xo'jaligi, siyosat, bozor va standartlar rivojiga ta'sir ko'rsatadi.[1] IFOAMning yondashuvi organik ishlab chiqarishni faqat kimyoviy vositalardan voz kechish bilan cheklamaydi. Uning asosida sog'liq, ekologiya, adolat va g'amxo'rlik tamoyillari turadi.[2]

2026-yilda e'lon qilingan eng yangi global ma'lumotlar 2024-yil holatini qamrab oladi. Unga ko'ra, dunyoda 98,9 mln gektar qishloq xo'jaligi yerlari organik boshqaruv ostida bo'lgan. Organik ishlab chiqaruvchilar soni 4,8 mln nafarga yetgan, global chakana organik oziq-ovqat va ichimliklar savdosi esa 145 mlrd yevroni tashkil qilgan.[3] Bu raqamlar mavzuning iqtisodiy ko'lamini aniq tasavvur qilish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Organik qishloq xo'jaligiga oid ilmiy va institutsional adabiyotlarda uchta masala ko'p uchraydi: ishlab chiqarish standartlari, ishonchli sertifikatlash va bozorni rivojlantirish. IFOAM tomonidan ishlab chiqilgan yondashuvda organik qishloq xo'jaligining mohiyati to'rtta prinsip orqali ifodalanadi: Health, Ecology, Fairness va Care, ya'ni sog'liq, ekologiya, adolat va g'amxo'rlik.[2] Bu prinsiplar amaliy standartlarning ma'naviy va konseptual asosini tashkil qiladi.

Standartlar xilma-xilligi esa xalqaro savdoda muayyan muammolar tug'diradi. Bir mamlakatdagi organik mahsulot ikkinchi mamlakatning organik talablariga avtomatik ravishda mos kelmasligi mumkin. IFOAM Family of Standards ana shu muammoni yumshatishga xizmat qiladi. Uning asosida COROS — Common Objectives and Requirements of Organic Standards turadi. COROS turli standartlarni xalqaro mezon bilan taqqoslash va ularning ekvivalentligini baholash uchun ishlatiladi.[4]

Sertifikatlash masalasida IFOAM Organic Guarantee System muhim mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. OGS tarkibida standartlarni tan olish, sertifikatlashtirish organlarini akkreditatsiya qilish, PGS tizimlarini qo'llab-quvvatlash va sertifikatlangan operatorlar haqidagi ma'lumotlarni tekshirish kabi vositalar mavjud.[5] Bozor nuqtayi nazaridan FiBL va IFOAMning yillik The World of Organic Agriculture nashrlari eng muhim statistik manbalardan biri hisoblanadi. Mazkur hisobotlarda yer maydoni, ishlab chiqaruvchilar, bozor hajmi, xalqaro savdo va mamlakatlar kesimidagi ko'rsatkichlar muntazam jamlanadi.[3]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda deskriptiv-statistik va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. Ma'lumotlar asosan IFOAM – Organics International va FiBLning 2024, 2026-yilgi statistik hisobotlari, IFOAMning standartlar va sertifikatlash bo'yicha rasmiy materiallari hamda siyosiy hujjatlaridan olindi.

Tahlil uch yo'nalishda olib borildi:

global organik ishlab chiqarish ko'rsatkichlari;
standartlashtirish va sertifikatlash mexanizmlari;
organik bozor va davlat siyosati o'rtasidagi bog'liqlik.

Statistik ma'lumotlar 2024-yil holatini ifodalaydi. Bu muhim izoh: 2026-yilda chop etilgan hisobotning statistik bazasi 2024-yil ma'lumotlariga tayanadi.[3] Shu sababli 2026-yilni organik ishlab chiqarishning statistik yili sifatida emas, ma'lumot e'lon qilingan yil sifatida talqin qilish kerak.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

2024-yil ma'lumotlari organik sektorning sezilarli iqtisodiy massaga ega ekanini ko'rsatadi. Jahonda organik qishloq xo'jaligi yerlari 98,9 mln gektarni tashkil etgan. Bu umumiy qishloq xo'jaligi yerlarining 2,1 foiziga teng. Organik ishlab chiqaruvchilar soni 4,8 mln nafardan oshgan.[3]

1-jadval

2024-yilda jahon organik qishloq xo'jaligining asosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	2024-yil
Organik qishloq xo'jaligi yerlari	98,9 mln ga
Jahon qishloq xo'jaligi yerlaridagi ulushi	2,1 %
Organik ishlab chiqaruvchilar	4,8 mln+
Global organik chakana savdo	145,0 mlrd yevro
YI (Yevropa Ittifoqi) va AQShga organik import	5,9 mln tonna
Statistik ma'lumot qamrab olgan mamlakatlar	

Manba: FiBL & IFOAM – Organics International, 2026.[3]

Jadvaldagi eng qiziq jihatlardan biri — yer maydoni deyarli o'zgarmagan sharoitda bozor qiymatining o'sishidir. 2024-yilda global chakana savdo 145 mlrd yevroga yetgan. YI va AQShga organik mahsulot importi esa 5,9 mln tonnani tashkil etib, bir yil ichida 12,3 foizga oshgan.[3] Demak, organik bozorning rivojlanishi faqat yangi yerlarni organik boshqaruvga o'tkazish orqali emas, balki mavjud ishlab chiqarishning tijorat qiymatini oshirish orqali ham kechmoqda. Geografik jihatdan ham katta farqlar mavjud.

2-jadval

Organik qishloq xo'jaligi yerlarining mintaqalar bo'yicha taqsimoti

Mintaqa	Organik yer, mln ga	Jahondagi ulushi
Okeaniya	53,2	53,8 %
Yevropa	19,6	19,8 %
Lotin Amerikasi	10,3	10,4 %
Osiyo	8,7	8,8 %
Shimoliy Amerika	4,3	4,4 %
Afrika	2,8	2,8 %
Jami	98,9	100 %

Manba: FiBL & IFOAM – Organics International, 2026.[3]

Okeaniyaning 53,2 mln gektar bilan yetakchilik qilishi, avvalo, Avstraliyadagi juda katta organik yaylovlar bilan bog'liq. Avstraliyaning o'zi 53,0 mln gektar organik qishloq xo'jaligi yeriga ega.[3] Bu raqamlarni oddiygina "Avstraliyada organik dehqonchilik eng rivojlangan" deb izohlash noto'g'ri bo'ladi. Yer hajmining katta qismi yaylovlar hisobiga shakllangan. Yevropa esa maydon jihatidan kichikroq bo'lsa-da, qayta ishlash, chakana savdo va iste'mol bozori nuqtayi nazaridan ancha zich tizimga ega. 2024-yilda Yevropada organik chakana savdo 58,7 mlrd yevroga yetgan. Germaniya 17 mlrd yevro bilan qit'adagi eng yirik bozor bo'lib qolgan; undan keyin Fransiya — 12,2 mlrd yevro va Italiya — 5,2 mlrd yevro bilan joylashgan.[6]

Organik mahsulot bozoridagi eng muhim iqtisodiy muammolardan biri — ishonch. Xaridor mahsulotning organik ekanini faqat sotuvchining so'ziga qarab aniqlay olmaydi. Shu nuqtada sertifikatlash mexanizmi bozor signaliga aylanadi.

IFOAM Norms uch asosiy qismdan tashkil topgan: COROS, IFOAM Standard va organik ishlab chiqarish hamda qayta ishlashni sertifikatlovchi organlar uchun akkreditatsiya talablari.[4] IFOAM Standard bevosita sertifikatlashda foydalanilishi mumkin bo'lgan xalqaro organik standart sifatida ishlab chiqilgan.[7] Biroq IFOAMning vazifasi dunyodagi barcha organik standartlarni bitta hujjatga aylantirish emas. Aksincha, turli hududlarning sharoitini hisobga olgan holda ularning umumiy organik mezonlarga mosligini baholashdir.

Bu yondashuv eksport uchun ayniqsa muhim. O'zbekistondagi fermer mahsuloti Yevropa yoki AQSh bozoriga chiqarilganda faqat "organik" deb yozilgan sertifikat yetarli bo'lmasligi mumkin. Xaridor bozori qaysi standartni tan olishi, sertifikatlashtirish organining maqomi va ekvivalentlik talablari ham ahamiyat kasb etadi.

3-jadval

IFOAM organik kafolat tizimining asosiy elementlari

Element	Mazmuni	Iqtisodiy ahamiyati
IFOAM Family of Standards	Tan olingan organik standartlar oilasi	Xalqaro bozorga kirishni yengillashtiradi
COROS	Standartlarni taqqoslash mezon	Ekvivalentlikni baholashga yordam beradi
IFOAM Accreditation	Sertifikatlash organlarini baholash	Sertifikatga bo'lgan ishonchni kuchaytiradi
PGS	Ishtirokchilik asosidagi kafolat tizimi	Kichik ishlab chiqaruvchilar uchun xarajatni kamaytirishi mumkin
Organic Certifiers' Directory	Sertifikatlashtirish organlari ma'lumotlar bazasi	Sertifikatlash xizmatini topishni osonlashtiradi
BioC	Sertifikatlangan operatorlarni tekshirish tizimi	Soxta sertifikat xavfini pasaytiradi

Manba: IFOAM – Organics International.[5; 8]

Bu yerda PGS alohida e'tiborga loyiq. Kichik fermer uchun xalqaro uchinchi tomon sertifikati qimmatga tushishi mumkin. Mahalliy bozor uchun faoliyat yuritayotgan kichik ishlab chiqaruvchi bilan yirik eksport kompaniyasining sertifikatlash ehtiyoji bir xil emas. IFOAM PGSni kichik ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar o'rtasidagi ishonch mexanizmlaridan biri sifatida rivojlantiradi.[9]

2024-yilda global organik chakana savdo 145 mlrd yevroga yetdi. AQSh 60,4 mlrd yevro bilan dunyodagi eng katta organik bozor bo'lgan. Germaniya 17 mlrd, Xitoy esa 15,5 mlrd yevrolik bozor hajmiga ega.[3] Shveysariya esa boshqa jihatdan ajralib turadi: 2024-yilda bir kishiga to'g'ri keladigan organik oziq-ovqat iste'moli 481 yevroni tashkil etgan, organik mahsulotlarning umumiy oziq-ovqat savdosidagi ulushi 12,3 foiz bo'lgan.[3]

Bu raqamlar organik bozorni tushunishda muhim bir nuqtani ochadi. Bozorning kattaligi har doim yer maydonining kattaligi bilan bir xil emas. Ishlab chiqarish bir mamlakatda, qayta ishlash boshqa mamlakatda, asosiy iste'mol esa uchinchi mamlakatda bo'lishi mumkin. Organik mahsulotlar xalqaro qiymat zanjirining bir qismiga aylanmoqda. O'zbekiston uchun bu juda qiziqarli imkoniyat. Meva-sabzavotchilik salohiyati yuqori bo'lgan mamlakat sifatida xom mahsulot bilan cheklanib qolmasdan, sertifikatlangan quritilgan mevalar, muzlatilgan mahsulotlar, sharbatlar, pyurelar va boshqa qayta ishlangan organik mahsulotlar orqali yuqori qo'shilgan qiymat yaratish mumkin.

IFOAM organik sektorni faqat bozor kuchlariga tashlab qo'yish tarafdori emas. Tashkilotning Global Policy Toolkit materiallarida davlat tomonidan organik qishloq xo'jaligini qo'llab-quvvatlashning 26 ta yo'nalishi ko'rsatilgan.[10] Ular orasida ilmiy tadqiqot va konsultatsiya, sertifikatlashni qo'llab-quvvatlash, fermerlarni o'qitish, organik ishlab chiqarishga o'tish davri uchun to'lovlar, investitsiyalar, marketing, davlat xaridlari, eksportni qo'llab-quvvatlash va organik statistika tizimini rivojlantirish kabi vositalar mavjud.[10]

IFOAM siyosiy yondashuvda davlatning roli faqat nazorat qilish bilan chegaralanmaydi. Davlat organik sektor uchun qulay institutsional muhit yaratishi, xususiyl sektor va fermer tashkilotlari bilan hamkorlik qilishi kerakligi ta'kidlanadi.[11] Bu yerda statistika ham muhim. Organik sektor bo'yicha alohida va ishonchli ma'lumotlar bo'lmasa, davlat qaysi hududda qancha fermer organik ishlab chiqarayotganini, qaysi mahsulot eksportga mos kelishini yoki sertifikatlashda qaysi muammo ko'p uchrashini aniq baholay olmaydi. IFOAM siyosiy toolkitida milliy ma'lumotlarni ishlab chiqarish va tarqatish alohida qo'llab-quvvatlash yo'nalishi sifatida keltirilgani bejiz emas.[10]

XULOSA

IFOAM – Organics International faoliyati organik qishloq xo'jaligining faqat ekologik tomonini emas, balki uning iqtisodiy va institutsional asoslarini ham qamrab oladi. IFOAM Family of Standards, COROS, Organic Guarantee System, akkreditatsiya, PGS va sertifikatlashtirish organlari haqidagi raqamli ma'lumotlar bazalari organik bozor uchun o'ziga xos ishonch infratuzilmasini shakllantiradi. 2024-yil statistikasi bu bozorning real iqtisodiy hajmini ko'rsatib turibdi: 98,9 mln gektar organik yer, 4,8 mln ishlab chiqaruvchi va 145 mlrd yevrolik chakana savdo. YI va AQShga 5,9 mln tonnalik organik importning qayd etilishi xalqaro talabning ham kuchli ekanini anglatadi.[3]

O'zbekiston uchun IFOAM tajribasining eng qimmatli tomoni standartning o'zidan ko'ra kengroq. Bu yerda sertifikatlash, fermer bilimlari, eksport bozori, davlat siyosati va statistik ma'lumotlar bir tizim sifatida qaraladi.

Yana bir jihat bor. Organik sektorning kelajagi faqat qancha gektar yer sertifikatlanganiga bog'liq emas. Fernerning daromadi, iste'molchining ishonchi va mahsulotning bozorda o'z o'rnini topishi ham xuddi shunday muhim. IFOAMning 2024–2034-yillarga mo'ljallangan strategiyasida ham organik oziq-ovqat va dehqonchilik tizimlarini qayta tiklovchi, bozor va siyosat bilan bog'langan tizim sifatida rivojlantirish g'oyasi ilgari surilgan.[12] O'zbekiston sharoitida esa bu tajribadan organik mahsulotlarning milliy statistik bazasini yaratish, xalqaro standartlar bilan uyg'un sertifikatlash tizimini rivojlantirish, kichik fermerlar uchun guruh sertifikatsiyasi va PGS mexanizmlarini kengaytirish hamda eksport bozorlariga mos raqamli ma'lumot tizimini shakllantirishda foydalanish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. IFOAM – Organics International. (2026). About us. IFOAM – Organics International.
2. IFOAM – Organics International. (2026). The Four Principles of Organic Agriculture. IFOAM – Organics International.
3. Willer, H., Schlatter, B., & Trávníček, J. (Eds.). (2026). The World of Organic Agriculture 2026: Statistics and Emerging Trends. Research Institute of Organic Agriculture FiBL & IFOAM – Organics International.
4. IFOAM – Organics International. (2026). The IFOAM Norms. IFOAM – Organics International.
5. IFOAM – Organics International. (2026). The Organic Guarantee System. IFOAM – Organics International.
6. FiBL. (2026, February 10). Europe's organic market sets another record in 2024 – Farmland stable at 19.6 million hectares. Research Institute of Organic Agriculture FiBL.
7. IFOAM – Organics International. (2026). IFOAM Standard. IFOAM – Organics International.
8. IFOAM – Organics International. (2026). Global Organic Certification Directory. IFOAM – Organics International.
9. IFOAM – Organics International. (2026). Official PGS Recognition Program. IFOAM – Organics International.
10. IFOAM – Organics International. (2026). Global Policy Toolkit on Public Support to Organic Agriculture. IFOAM – Organics International.
11. IFOAM – Organics International. (2020). Guidelines for public support to organic agriculture. IFOAM – Organics International.
12. IFOAM – Organics International. (2024). World Board approves IFOAM – Organics International's 2024–2034 Strategy. IFOAM – Organics International.

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №083688

**Manzirimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko'chasi, 2-uy**